

Etikkrådets virksomhet

Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland er et uavhengig råd som gir anbefalinger til Norges Bank om å utelukke selskaper fra Statens pensjonsfond utland eller sette selskaper til observasjon på grunnlag av retningslinjer fastsatt av Finansdepartementet. Retningslinjene har både produktbaserte utelukkelseskriterier som rammer produksjon av tobakk, cannabis, kull og noen våpentyper, og atferdsbaserte utelukkelseskriterier som omfatter for eksempel korrupsjon, salg av våpen til visse stater, menneskerettighetsbrudd, miljøskade og uakseptable utslipp av klimagasser. Terskelen for utelukkelse skal være høy, og selskaper kan bare utelukkes hvis de i fremtiden vil representere en uakseptabel etisk risiko for fondet. Etikkrådets anbefalinger offentliggjøres på rådets nettside så snart Norges Bank har offentliggjort sin beslutning.

Nye retningslinjer for observasjon og utelukkelse av selskaper fra Statens pensjonsfond utland

Som en følge av Etikktvalgets utredning *Verdier og ansvar* fra 2020 ble det i september 2021 fastsatt nye retningslinjer for observasjon og utelukkelse av selskaper fra Statens pensjonsfond utland. Det har kommet inn en ny paragraf som fastslår at formålet med retningslinjene «er å unngå at fondet er investert i selskaper som forårsaker eller medvirker til alvorlige krenkninger av grunnleggende etiske normer som fastsatt i disse retningslinjene § 3 og § 4». Denne målsettingen har også tidligere ligget til grunn for Etikkrådets arbeid. Presiseringen er likevel nyttig fordi den klargjør Etikkrådets rolle i den ansvarlige forvaltningen av SPU.

Det er innført to nye utelukkelseskriterier – ett produktkriterium og ett atferdskriterium – og det er gjort utvidelser av virkeområdet for andre. Endringene er omtalt senere i årsmeldingen.

Videre er det lagt opp til en tettere koordinering mellom Etikkrådet og Norges Bank på flere områder, blant annet ved at Etikkrådet skal gi banken informasjon om selskaper det har identifisert for innledende vurderinger. I 2021 har Etikkrådet for eksempel delt konsulentrapporter om virksomhet som påvirker verneområder, og om tvangsarbeid med banken.

Etikkrådet har ellers tatt initiativ til en dialog med Norges Bank om endringene i retningslinjene, og dette vil fortsette i 2022. Dialogen gjelder både administrative rutiner og innføringen av nye kriterier. I lys av at det kan komme store endringer i porteføljens sammensetning som følge av endringer i referanseindeksen, er også dette et tema vi vil være særlig oppmerksomme på i samarbeidet fremover.

Porteføljeovervåking og innhenting av informasjon

Selskaper identifiseres gjennom porteføljeovervåking, eksterne henvendelser og systematiske gjennomganger av områder med høy etisk risiko.

Etikkrådet overvåker løpende medier og andre informasjonskilder for å avdekke om selskaper i fondet har virksomhet som kommer inn under retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra SPU. I 2021 hadde Etikkrådet begge sine porteføljeovervåkingsoppdrag ute på anbud, og rådet har inngått avtale med to forskjellige firmaer. Det ene av disse lager hvert kvartal en rapport om selskaper i SPUs portefølje, som kan ha produksjon i strid med produktkriteriene eller som selger våpen eller militært utstyr til visse land. Det andre søker daglig i mange nyhetskilder på flere språk etter oppslag om grove normbrudd som kan knyttes til selskaper i porteføljen. Rådet får rapporter fra konsulentene annenhver måned. Rådet følger i tillegg med på informasjon fra andre kilder og undersøker aktuelle selskaper fortløpende.

Rådet mottar også henvendelser fra organisasjoner eller enkeltpersoner med oppfordring om å vurdere saker. Disse kan komme direkte til rådet eller være videresendt fra Norges Bank. Mens alle aktuelle produktsaker undersøkes, må rådet prioritere hvilke saker som skal vurderes nærmere etter atferdskriteriene. Rådet legger her vekt på normbruddets grovhet og omfang, konsekvensene av normbruddet, selskapets tilknytning til normbruddet, hva selskapet gjør for å forebygge eller redusere skader, og risiko for tilsvarende hendelser i fremtiden.

Informasjonstilgangen varierer betydelig fra land til land. Etikkrådet kan til en viss grad kompensere for dette ved å gjennomføre egne undersøkelser. Slike undersøkelser følger ofte en langsiktig plan. Rådet har for eksempel arbeidet med selskaper som avhender

utrangerte skip til opphugging i Bangladesh og Pakistan, såkalt *beaching*, siden 2017 og avskoging og tap av biologisk mangfold siden 2010.

Etikkrådet innhenter informasjon fra blant annet forskningsmiljøer og internasjonale og nasjonale organisasjoner. Videre setter vi ut konsulentoppdrag for å undersøke indikasjoner på normbrudd som dekkes av retningslinjene. Etikkrådet har ofte en dialog med selskapene i løpet av vurderingsprosessen. De siste to årene har det på grunn av koronapandemien vært utfordrende å gjøre undersøkelser på bakken og å ha fysiske møter med selskaper. Noe av denne aktiviteten er blitt erstattet med digitale undersøkelser og møter. Undersøkelser på bakken og fysiske møter vil bli tatt opp igjen når situasjonen tillater det.

Tabell 1: Etikkrådets virksomhet i 2019–2021

År	2019	2020	2021
Aksjeselskaper i SPU ved årets slutt (ca.)	9200	9150	9340
Utelukkede selskaper etter tilrådning fra Etikkrådet ved utgangen av året	65	71	80
Selskaper på observasjonsliste etter tilrådning fra Etikkrådet	7	6	9
Selskaper som Etikkrådet har avgitt tilrådninger om i løpet av året	17	12	21
Selskaper som er utelukket i løpet av året etter tilrådning fra Etikkrådet	3	10	12
Selskaper som er satt til observasjon i løpet av året	0	0	3
Observasjoner som er avsluttet i løpet av året	0	1	0
Utelukkelse som er opphevet i løpet av året	7	2	3
Selskaper som rådet har vært i kontakt med	50	77	66
Selskaper som rådet har møtt	14	16	12
Saker som er tatt opp til vurdering i løpet av året	100	120	91
Saker som ble avsluttet i løpet av året	87	104	86
Selskaper under arbeid i løpet av året	180	206	195
Antall rådsmøter	9	10	14
Ansatte i sekretariatet	8	8	8
Budsjett (mill.)	18,7	18,7	18

Tabellen oppsummerer omfanget av Etikkrådets undersøkelser av selskaper i 2021 sammenliknet med 2020 og 2019. Utelukkelse Norges Bank har besluttet uten tilrådning fra Etikkrådet under kullkriteriet, er ikke inkludert i tabellen. Selskaper som tas av børs, fjernes fortløpende fra listen over utelukkede selskaper.

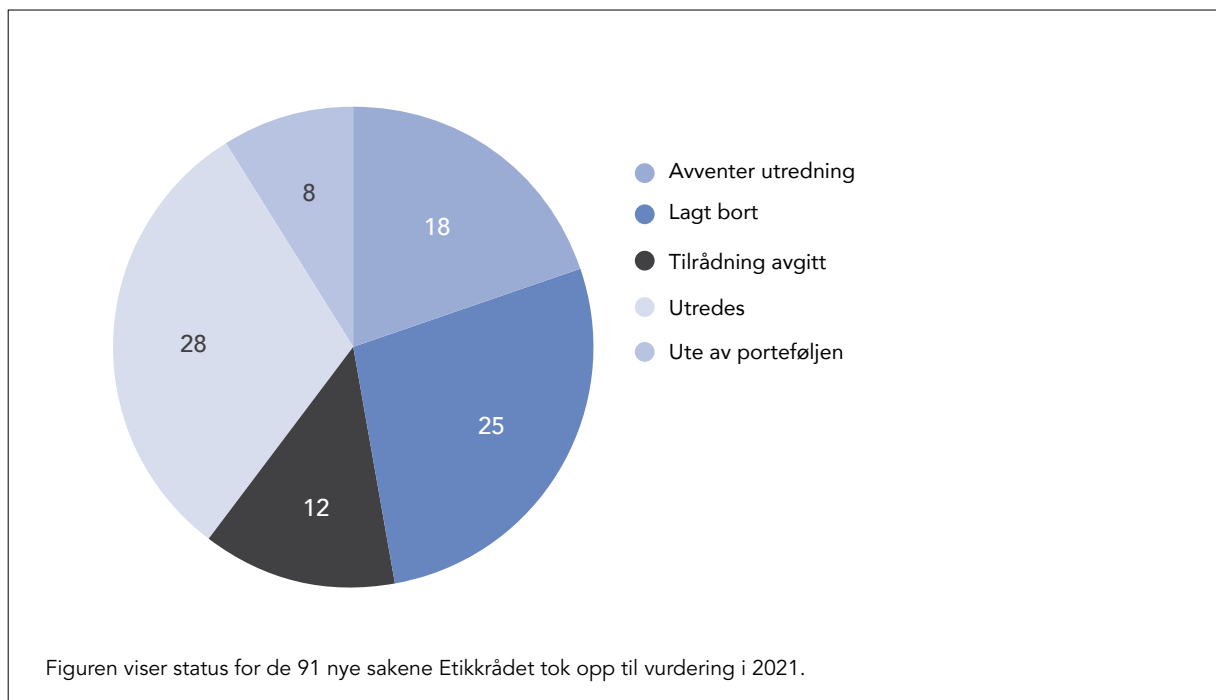
Oversikt over Etikkrådets virksomhet i 2021

I 2021 har Etikkrådet anbefalt å utelukke ti selskaper, oppheve utelukkelsen av tre selskaper, sette fem selskaper til observasjon og avslutte observasjonen av tre selskaper. Ikke alle tilrådingene er offentliggjort ennå, for det kan gå mange måneder fra Etikkrådet avgir sin tilråding til Norges Bank fatter beslutning i saken. På grunnlag av anbefalinger fra Etikkrådet fra 2020 og 2021 offentliggjorde Norges Bank i løpet av året at tolv selskaper var utelukket, at tre selskaper var satt til observasjon, at utelukkelsen av tre selskaper var opphevet, samt at ett selskap som Etikkrådet hadde anbefalt å sette til observasjon, var satt til eierskapsutøvelse.

Per 31. desember 2021 var 80 selskaper utelukket fra fondet, mens ni sto til observasjon på grunnlag av tilrådingene fra Etikkrådet. I tillegg har Norges Bank på eget initiativ utelukket 72 selskaper under kullkriteriet, og har satt 13 selskaper til observasjon under samme kriterium.

Det har totalt vært 198 saker under arbeid i ulike stadier av utredningsprosessen i 2021. Av disse er 91 saker fanget opp i løpet av året, mens 60 ble fanget opp i 2020. Utredningen av 86 saker ble avsluttet. Dette inkluderer både selskaper der det er gitt et råd til banken, selskaper som det ikke har vært grunn til å utelukke eller sette til observasjon, og selskaper fondet ikke lenger er investert i. I 2021 gikk 25 selskaper som Etikkrådet hadde til utredning, ut av fondet uten at det var avgitt en tilråding.

Figur 1: Hvordan gikk det med de 91 sakene som ble tatt opp til vurdering i 2021?

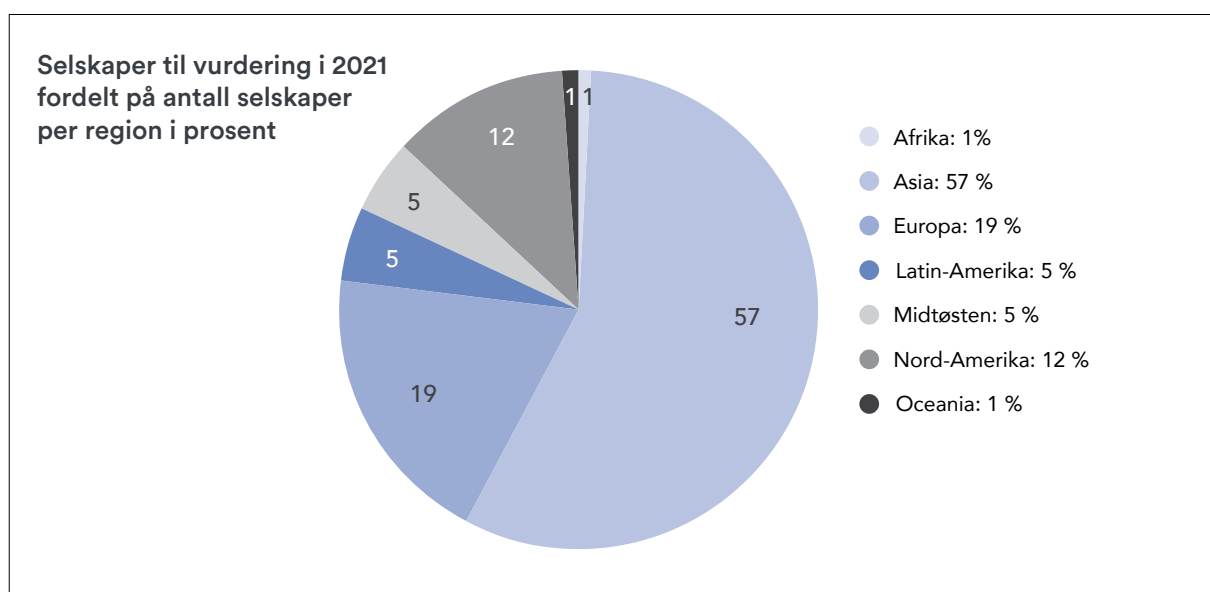
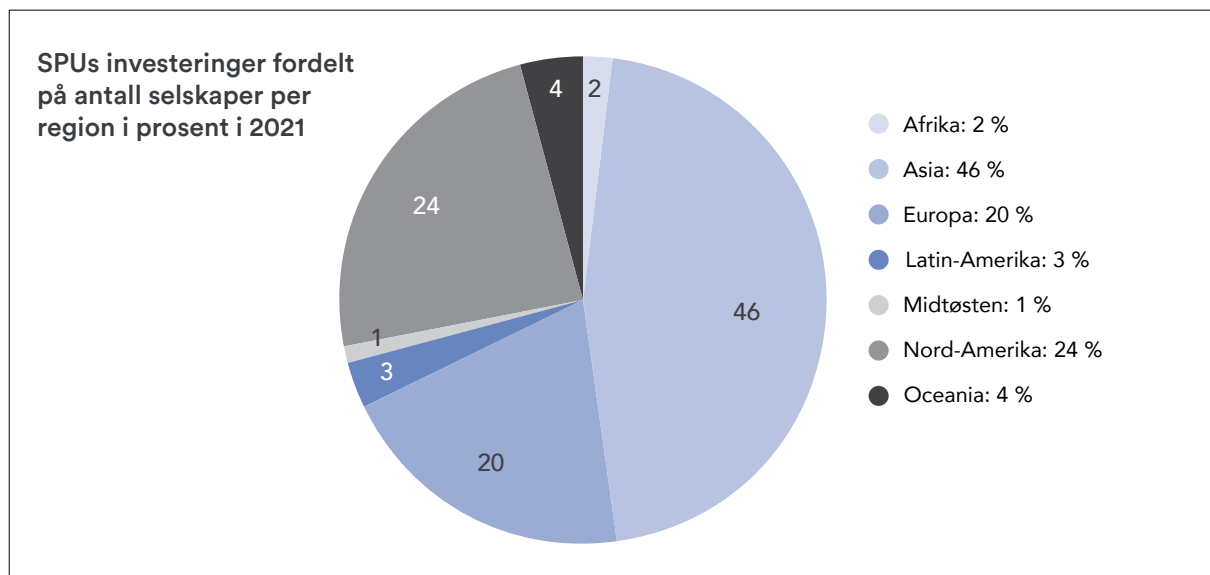

For 12 av de 91 nye sakene er det allerede avgitt tilrådninger om utelukkelse, observasjon eller opphevelse av utelukkelse eller observasjon, mens 25 er lagt bort. Utredningen av åtte av de nye sakene ble avsluttet fordi selskapet ikke lenger var i porteføljen. 28 av sakene utredes fortsatt, mens 18 saker ennå ikke har vært gjenstand for en innledende vurdering.

Risiko for grov korrupsjon var vurderingstemaet for 12 av de nye sakene som ble tatt opp til vurdering i 2021, mens risiko for tvangsarbeid i tilknytning til Xinjiang-provinsen i Kina var temaet for 19 av sakene. Andre temaer som går igjen, er blant annet økonomisk samarbeid med militæret i Myanmar, tap av biologisk mangfold og skipsopphugging.

Figur 2 med regionvis fordeling av fondets investeringer sammenlignet med selskaper Etikkrådet har til vurdering.

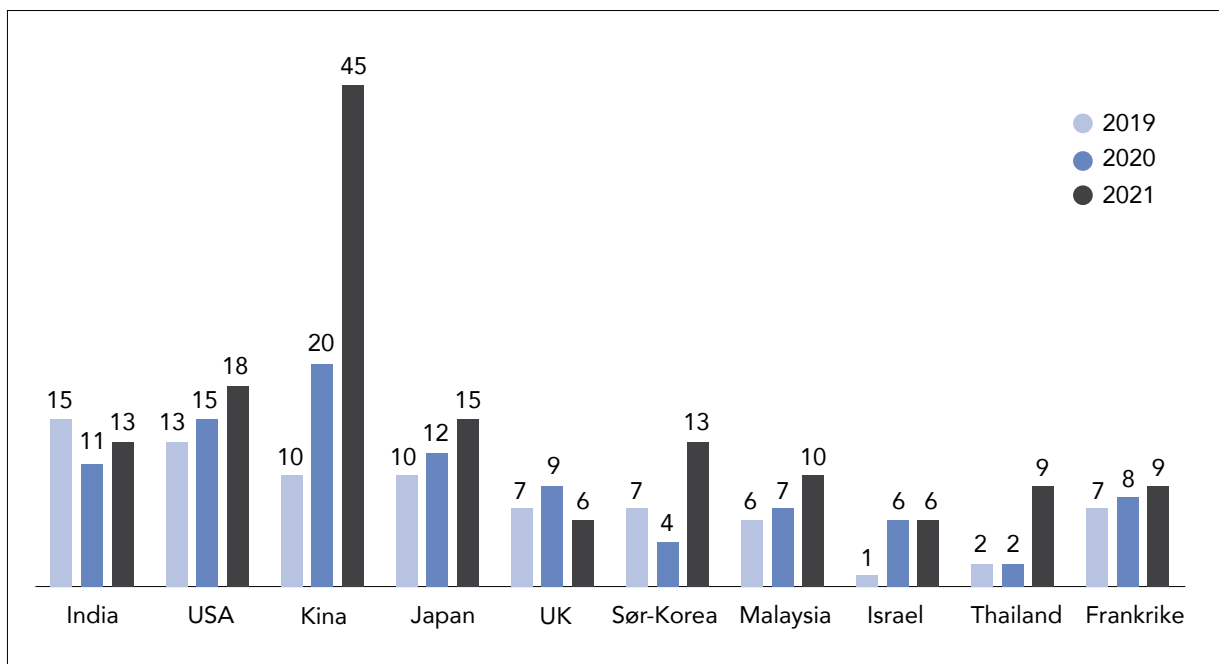

SPU var ved utgangen av 2021 investert i om lag 9340 selskaper i mer enn 70 land. Den geografiske fordelingen av selskapene som Etikkrådet utreder, varierer fra år til år. Enkelte regioner var i 2021 overrepresentert, slik som Asia og Midtøsten. Sammenliknet med 2020 er det for eksempel en markant økning i antall saker knyttet til Kina. Dette skyldes blant annet at Etikkrådet har gjort undersøkelser av menneskerettighetskrenkelser i forbindelse med interneringen av uigurer i Xinjiang-provinsen og vurderinger av selskaper som produserer medisin der

kroppsdeler fra truede dyrearter inngår. Også andre av Etikkrådets pågående tematiske undersøkelser omfatter mange asiatiske selskaper. Dette gjelder særlig undersøkelsene av gummihanskeindustrien i Malaysia, skipsopphugging i noen asiatiske land og selskaper med forbindelser til militærregimet i Myanmar. De asiatiske selskapene undersøkes ofte som ledd i en gjennomgang av områder med høy etisk risiko, men det er også selskaper som fanges opp i den generelle porteføljeovervåkingen.

Figur 3: Ti land med flest selskaper under utredning i 2021

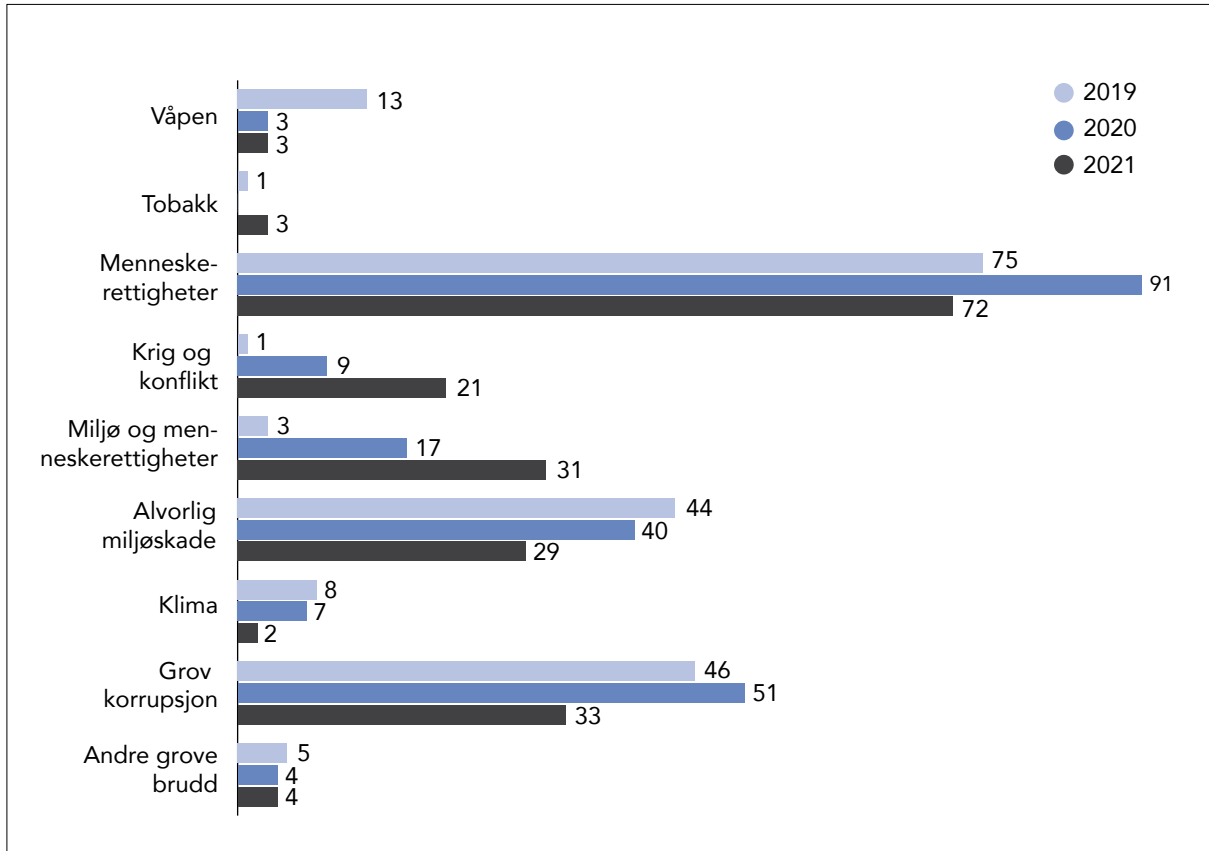
Figuren viser saker under arbeid i 2019, 2020 og 2021 fordelt på hvor selskapene er registrert for de ti landene der flest selskaper har vært under utredning i 2021. I 2020 var Canada, Saudi-Arabia og Brasil med i en lignende oversikt.

Rådet har i 2021 hatt selskaper fra 12 ulike land i Europa under arbeid. Flest saker er knyttet til risikoen for grov korrupsjon og menneskerettighetsbrudd.

For selskaper hjemmehørende på det amerikanske kontinentet er Etikkrådets arbeid spredt noe jevnere over kriteriene, selv om det også her er korrupsjons- og menneskerettighetsaker som dominerer. Det har

vært en økning av selskaper hjemmehørende i USA som har blitt vurdert etter menneskerettighetskriteriet de siste par årene. Eksempler på saker er menneskerettighetsbrudd muliggjort av overvåkingsteknologi, og tvangsflytting i forbindelse med gruvedrift. Utredninger av selskaper hjemmehørende i USA utgjør en mindre andel av sakene enn antallet selskaper i porteføljen skulle tilsi.

Figur 4: Sakene Etikkrådet har arbeidet med, fordelt på kriteriene

Figuren viser hvordan Etikkrådets 198 saker i 2021 har fordelt seg på de ulike kriteriene sammenlignet med årene før. Her er både helt nye saker som er grundig utredet, og saker som er lagt bort etter innledende undersøkelser.

Arbeid under de ulike kriteriene

Menneskerettigheter er fremdeles det området hvor rådet utreder flest saker. Slike saker har ofte utgangspunkt i undersøkelser Etikkrådet selv initierer, for eksempel basert på antakelser om risikoen for brudd på arbeidstakerrettigheter i en bransje eller et land. Dermed undersøkes et stort antall selskaper innledningsvis. Først kartlegger rådet alle selskaper med en viss virksomhet og kontakter relevante selskaper for å få informasjon som kan bekrefte eller avkrefte Etikkrådets antakelser. Basert på selskapenes svar og informasjon fra andre kilder avgjør rådet så hvilke selskaper som skal utredes nærmere. Saker som blir utredet under menneskerettighetskriteriet, kan også ha utspring i nyhetsoppslag eller NGO-rapporter.

Slike saker er for eksempel knyttet til brudd på urfolks rettigheter og tvangsflytting, som også har utgjort en del av sakene i 2021.

I 2021 har rådet fortsatt arbeidet med selskaper som bruker arbeidskraft knyttet til interneringsleirene i Xinjiang-provinsen i Kina og selskaper som bruker migrantarbeidere. Informasjon om disse sakene har både kommet fra egne kartlegginger, nyhetsoppslag og NGO-rapporter.

Under krig- og konfliktkriteriet har rådet vurdert flere saker hvor selskaper samarbeider med det militære eller sikkerhetsstyrker. Andre former for medvirkning til brudd på individers rettigheter i krig og konflikt har vært knyttet til virksomhet på Vestbredden.

Under miljøkriteriet har rådet fortsatt arbeidet med gruve- og industriforurensning, skade på verneområder og tap av biologisk mangfold. Flere av sakene hvor selskaper utredes for medvirkning til alvorlig miljøskade, har også en menneskerettighetsside. I saker hvor et selskap kan være aktuelt for vurdering etter flere kriterier, legger Etikkrådet normalt avgjørende vekt på ett av kriteriene. Et unntak fra dette er *beaching*-sakene, hvor tilrådingene er begrunnet både med en uakseptabel risiko for miljøskade og menneskerettighetsbrudd. Av 31 selskaper som har vært under utredning under både miljø- og menneskerettighetskriteriet i 2021, gjelder 22 av dem *beaching*.

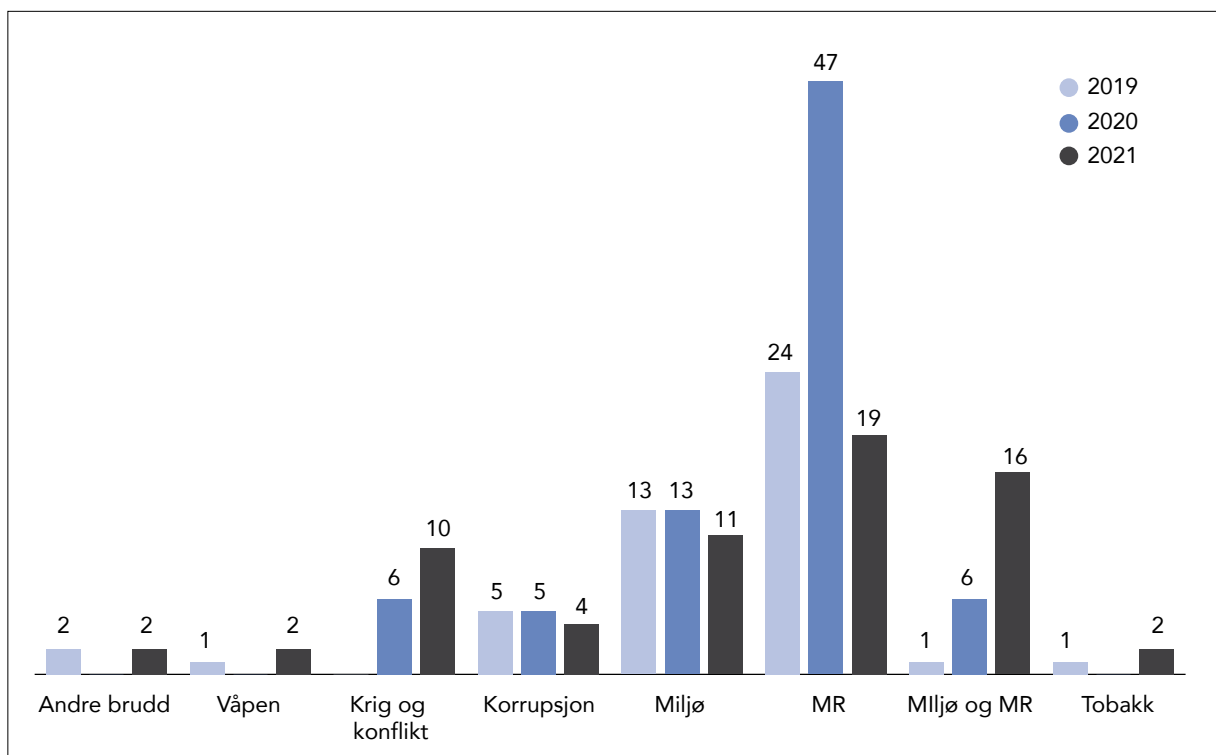
Mye av arbeidet under korrupsjonskriteriet i 2021 har gått med til utredning av to selskaper hvor det har blitt avgitt tilråding om observasjon. Av 12 nye saker

under korrupsjonskriteriet i 2021 ble ti avsluttet på et tidlig stadium. Flere av sakene er en del av en sektorstudie av statskontrollerte olje- og gass-selskaper.

Kontakt med selskaper i 2021

I 2021 har Etikkrådet vært i kontakt med 66 selskaper og hatt møter med 12 av dem. Rådet kontakter selskaper som det etter innledende undersøkelser vil vurdere nærmere. Først skriver rådet et brev til selskapene og ber om informasjon som kan gi et bedre grunnlag for å vurdere deres virksomhet. Alle selskaper som utredes under atferdskriteriene, får anledning til å kommentere et utkast til tilråding før Etikkrådet eventuelt gir sin anbefaling til Norges Bank.

Figur 5: Kontakt med selskaper fordelt på kriterier

Figuren viser hvor mange selskaper rådet har hatt kontakt med under de ulike kriteriene i 2019, 2020 og 2021.

I 2021 har Etikkrådets kontakt med selskaper vært fordelt jevnere utover kriteriene enn i de seneste årene hvor menneskerettighetskriteriet har utgjort en stor del av saksforholdene. Dette kan ha sammenheng med at rådet har avsluttet tekstilprosjektet der rådet kontaktet alle selskaper med fabrikker i enkelte land. De bransjeundersøkelsene som pågår nå, omfatter færre selskaper.

Etikkrådet legger vekt på informasjon fra selskaper, og i tråd med Etikktvalgets utredning kan manglende svar fra selskaper bidra til å forsterke den etiske risikoen.

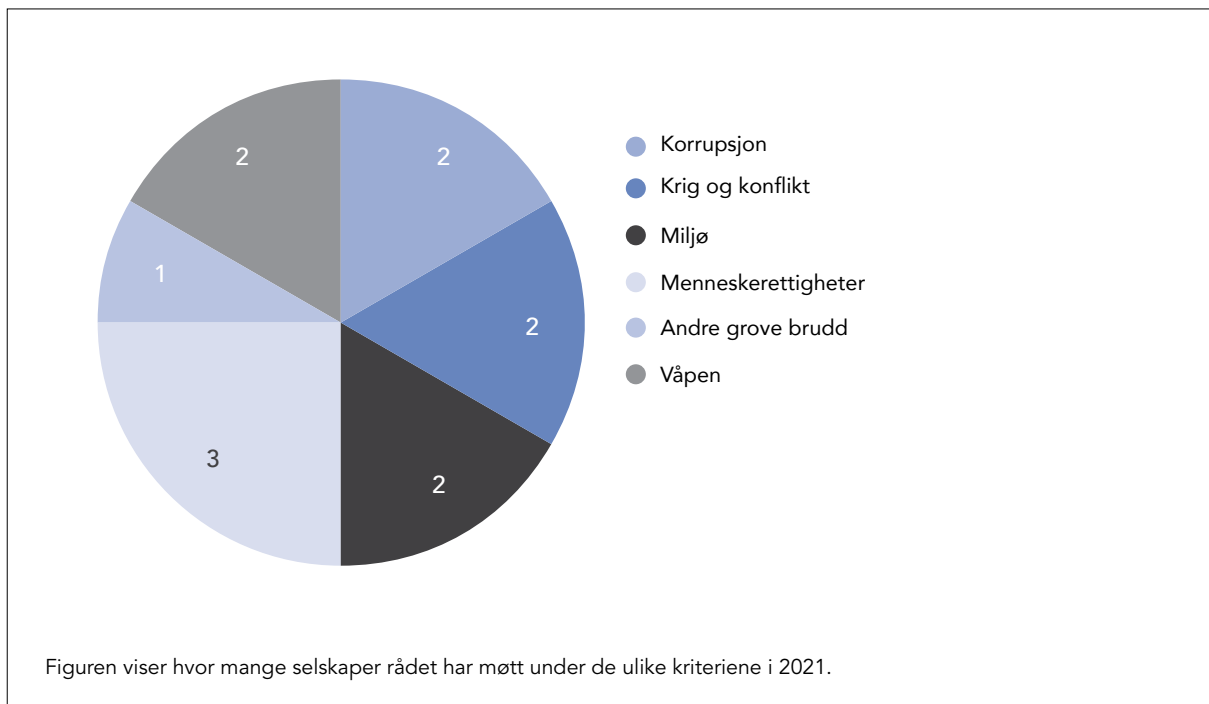
De fleste selskaper rådet kontakter for informasjon, svarer på henvendelsen, men det er også noen unntak. Av de 66 selskapene Etikkrådet kontaktet i 2021, var det 16 selskaper som ikke svarte. Etikkrådet har i 2021 avgitt tilrådning om utelukkelse av seks selskaper som

ikke har besvart rådets henvendelser. Fem av disse er israelske, mens ett er kinesisk.

Når Etikkrådet møter selskaper, skjer dette ofte sent i utredningsprosessen, gjerne på grunnlag av et utkast til tilrådning om utelukkelse. For tre av selskapene rådet møtte i 2021, har det blitt avgitt en tilrådning om observasjon til Norges Bank. Ett av selskapsmøtene i 2021 har bidratt til at arbeidet med selskapet ble avsluttet, mens tre av selskapene rådet møtte, fortsatt er under utredning.

Det at selskaper står til observasjon, fører til behov for møter med selskapene for å innhente informasjon til observasjonsrapporter. Etikkrådet møter også tidvis utelukkede selskaper, enten fordi Etikkrådet ønsker å vurdere om utelukkelsesgrunnlaget fortsatt er til stede, eller fordi selskaper ber om å få møte Etikkrådet.

Figur 6: Møter med selskaper fordelt på kriterier

Et selskap blir ikke utelukket for en bestemt tidsperiode, og utelukkelsen kan oppheves så snart grunnlaget for utelukkelse faller bort. Etikkrådet vurderer alle utelukkede selskaper årlig ved å sjekke om de fortsatt driver virksomheten som førte til utelukkelse, eller om virksomheten er endret. For noen selskaper gjøres grundigere undersøkelser, for eksempel hvis selskapene ber om det, eller hvis det er indikasjoner på vesentlige endringer. Hvis et selskap har gjennomført tiltak som har ført til tilstrekkelige forbedringer i forholdene utelukkelsen er basert på, avgir Etikkrådet en tilrådning om å oppheve utelukkelsen. Forbedringene må kunne observeres i praksis og ikke bare i selskapets strategier eller planer. En vanlig årsak til at Etikkrådet anbefaler å oppheve utelukkelsen av et selskap, er at selskapet har avsluttet eller avhendet den delen av virksomheten som utgjorde utelukkelsesgrunnlaget.

I 2021 har Etikkrådet anbefalt å oppheve utelukkelsen av tre selskaper. Norges Bank har i løpet av året opphevet utelukkelsen av to av disse i tillegg til å oppheve utelukkelsen av et selskap basert på en tilrådning fra 2020. Selskaper som er tatt av børs, blir tatt av listen over utelukkede selskaper uten at tilrådingen blir opphevet.